

A blurred photograph of a crowd of people walking across a bridge or walkway. The image is overlaid with two large, thin orange arcs that cross each other. The background shows a city street with buildings.

Icesave
en de rol van de media
november 2008

Media maken David tegen Goliath van introductie Icesave

En hoe de kritische houding van de pers daarmee naar de achtergrond verdween

november 2008

© 2008

TrendLight Netherlands

B.V.

A.J. Ernststraat 595.H

1082 LD Amsterdam

T: 020 – 31 40 961

E: info@trendlight.nl

I: www.trendlight.nl

Aanleiding

Tussen eind mei en begin oktober verhuisde 120.000 spaarders hun spaargeld naar Icesave, aangetrokken door de historisch hoge rente van 5,25% die door de IJslandse bank werd geboden. Was de deconfiture van moederbedrijf Landsbanki niet te voorzien of was er sprake van een hype? Hoeveel emotie en ratio heeft die beslissing van de spaarders beïnvloed? Zou het anders zijn gelopen als IJsland in de zuidelijke helft van de Middellandse Zee had gelegen?

En wat is de rol van de media geweest? Zijn de ontwikkelingen bij Icesave altijd even kritisch gevolgd? Zijn de lezers op de risico's gewezen of werd de kleine bank uit IJsland tot underdog gemaakt in de strijd tegen de machtige grootbanken? Om hier een adequaat antwoord op te kunnen geven, zijn de ontwikkelingen rondom de IJslandse financiële sector op een rij gezet.

Financiële stelsel IJsland staat op omvallen

Eind 2007 en de eerste maanden van 2008 wordt in een aantal kranten een zeer genuanceerd beeld opgebouwd van de wankelende situatie waarin de IJslandse bankwereld zich bevindt, voorafgaand aan de bestorming door Icesave van de Nederlandse spaarmarkt. De directe aanleiding hiervoor was de voorgenomen overname van het Nederlandse NIBC door de IJslandse bank Kaupthing, die in augustus 2007 formeel werd bezegeld. Al in november verschijnen de eerste berichten dat er problemen zijn met de financiering van deze overname. Kaupthing wil minder cash betalen voor de NIBC en minder lenen aan de vennootschap waarin de vergiftigde leningen van NIBC zijn ondergebracht.

In januari raakt de IJslandse beurs in een vrije val. Aangezien de waarde van Kaupthing in drie maanden tijd met 30% is gedaald wordt een aandelenemissie steeds onwaarschijnlijker. De IJslandse Centrale Bank sommeert Kaupthing meer kapitaal aan te trekken, anders moet van de overname van NIBC worden afgezien. Eind januari blaast Kaupthing de koop van NIBC af. Er gaan geruchten dat de zwakke balans van de IJslandse bank hiervan de oorzaak is.

Daarnaast wordt duidelijk dat de IJslandse banken een zeer hoge risico-opslag op obligaties moeten betalen. Het FD schrijft dat banken die zoveel moeten betalen voor het aantrekken van geld geen gelukkige toekomst hebben. Moody's kondigt in dezelfde periode aan Kaupthing en Landsbanki te zullen afwaarderen. De kredietbeoordelaar heeft weinig vertrouwen in de plannen van Landsbanki om kapitaal aan te trekken met spaarconstructies via internet. De continuïteit ervan is zeer laag door de beperkte klantentrouw.

In maart verschijnen berichten over de grote buitenlandse schuld van IJsland. De kroon stort in en de rente stijgt naar 15%. De premie om leningen te verzekeren komt op 1000 basispunten, de hoogste van alle OESO-landen op Turkije na.

Deutsche Bank noemt Kaupthing een groot risico, Bloomberg noemt de IJslandse banken de meest riskante ter wereld. De buitenlandse schuld die de banken hebben opgebouwd bedraagt 7 keer het bruto nationaal product. Als de banken omvallen zouden alle IJslanders het equivalent van 7 maal hun jaarsalaris moeten ophoesten om de schulden van de banken af te kunnen aflossen. De Centrale Bank van IJsland heeft slechts 2,8 miljard kronen aan reserves beschikbaar voor een uitstaande schuld van ruim 600 miljard kronen. Bloomberg zegt hierover: “Het is misschien niet verstandig om IJsland geld te lenen”.

Begin april verdiept de bankencrisis zich verder. Trouw meldt dat de bankensector in IJsland aan de rand van de afgrond staat. Er verschijnen berichten over hedgefonds die uit zouden zijn op de ondergang van de banken. Medio april meldt het FD dat de kredietcrisis IJsland in het ravijn duwt. Alle ratings staan inmiddels op knipperend rood. Door de hoge inflatie (11,8%), de hoge rente (15,5%) en de waardedaling van de kroon met 25% in 5 maanden lijkt een financiële ramp onafwendbaar.

Alle bovenstaande informatie is aangetroffen in Nederlandse dagbladen. Het beeld dat eruit ontstaat is dat de financiële wereld het vertrouwen in de eens zo succesvolle IJslandse bankensector volledig kwijt is. Daarbij staan alle officiële indicatoren op dieprood. De aandelenkoersen dalen, de inflatie stijgt, de rent stijgt en de kosten om geld te kunnen lenen staan op het niveau van een derde wereld land. De Centrale Bank en de IJslandse regering staan machteloos en kunnen slechts toezien. Aangezien IJsland geen lid is van de EU hoeft ook uit die hoek niet veel hulp verwacht te worden. Het omvallen van Kaupthing, Landsbanki en Glitnir lijkt slechts een kwestie van tijd.

Introductie Icesave in Nederland groot succes

In een uiterste poging kapitaal aan te trekken, betreedt Landsbanki eind mei de Nederlandse spaarmarkt en biedt een rente van 5%, later verhoogd tot 5,25%. Er gelden geen beperkende voorwaarden. Spaarders kunnen ieder moment en zonder boete hun geld opnemen.

Het FD en het NRC sputteren nog even tegen door vraagtekens te plaatsen bij de solvabiliteit van Icesave en moeder Landsbanki, maar de overige kranten hebben Icesave al tot winnaar van de renteoorlog uitgeroepen voordat die überhaupt is losgebarsten. Financieel economische argumenten zoals hierboven beschreven worden niet meer in de artikelen aangetroffen.

Een regeling die Icesave in Engeland hanteert en waarmee spaartegoeden maximaal 60 dagen kunnen worden bevroren wordt razendsnel niet van toepassing verklaard in Nederland. Alle kranten melden de garantieregeling waarbij de IJslandse Centrale Bank de eerste 20.000 euro garandeert en

De Nederlandse Bank 90% van de tweede 20.000 euro. Geen enkele krant maakt meer melding van het feit dat de IJslandse garantie boterzacht is.

In de weken na de introductie zijn vrijwel alle berichten in de dagbladen over Icesave positief. Woordvoerders en directie van de bank zijn zeer actief in de media aanwezig. Ook vindt Icesave snel ambassadeurs in vergelijkingssite Independer, de Consumentenbond en Vereniging Consument & Geldzaken. Ondertussen blijven de negatieve berichten over de IJslandse financiële situatie binnendruppelen maar geen redactie legt een relatie met de activiteiten van Icesave in Nederland.

Opmerkingen Rabo-topman werken als rode lap

Op 7 juni legt Rabo-topman Heemskerk in het FD uit dat de Nederlandse banken opdraaien voor de schade indien Icesave omvalt. Heemskerk stelt dat hierdoor oneerlijke concurrentie ontstaat en noemt het rentetarief van Icesave “onrealistisch hoog”. Het blijkt de aanzet te zijn voor een aanval van de dagbladpers op de traditionele arrogante grootbanken die de Nederlandse burger jarenlang een veel te lage spaarrente hebben geboden. Kranten kwalificeren de woorden van Heemskerk als bangmakerij, misplaatst, onzinnig, gezeur en xenofobie. Volgens het AD baalt Rabo van de kleine banken omdat ze Rabo marktaandeel zouden kosten. In geen van deze artikelen wordt inhoudelijk op de opmerkingen van de Rabo topman ingegaan.

Vanaf 12 juli gaat er op de economieredacties nog een tandje bij. Icesave wordt in de Volkskrant uitgeroepen tot de nieuwe standaard, Trouw kopt “wakkere spaarders dankzij Icesave” en dankt Landsbanki voor de revolutie op de spaarmarkt die ze heeft ontketend. In het AD wordt de timing van de nieuwkomer perfect genoemd en de hoge rente snel verdiend. Het suffe sparen is weer in. Volgens Independer die bij de rente-oorlog garen spint als vergelijkingssite, hoeft de spaarder voor een hoge rente niet bij een traditionele Nederlandse bank aan te kloppen.

De kritiek op de Rabobank blijft aanhouden. Een nieuw argument dat op 10 juli in Trouw verschijnt wordt ook door andere redacties overgenomen. Men stelt dat de Rabobank dezelfde truc als Icesave uithaalt in België door hoge rentes te bieden met een internetrekening. Dat deze vergelijking volstrekt mank gaat omdat de Rabobank in tegenstelling tot Landsbanki een triple A bank is en de solvabiliteit van de Nederlandse staat oneindig veel beter is dan die van de IJslandse overheid, wordt door niemand opgeschreven.

In het NRC van 28 juli waagt ook Binckbank zich aan een waarschuwing en noemt de solvabiliteit van de IJslandse Centrale Bank en dus de hardheid van de garantie over de eerste 20.000 euro twijfelachtig. NRC becommentarieert dat de kritiek van Binck ook wordt ingegeven door eigenbelang.

Kranten omarmen Icesave nog steeds

Ook in augustus zet de positieve trend in de benadering van Icesave door. Icesave wordt gezien als een nieuwkomer die de gevestigde orde op haar grondvesten laat trillen. Er verschijnen nauwelijks nog berichten over de precaire financiële situatie in IJsland en al helemaal niet in relatie tot Landsbanki en Icesave, hetgeen in de eerste maanden van het jaar wel gebeurde. Er is nauwelijks aandacht geschonken aan waarom Icesave geld komt halen op de Nederlandse spaarmarkt. Niets meer over de hardheid van de IJslandse garanties. En wanneer er een waarschuwing volgt wordt deze niet op inhoudelijkheid weerlegd of becommentarieerd maar wordt er gespeculeerd over de beweegredenen van de boodschapper.

Het meest pregnante en treffende voorbeeld van de sympathie die er op dat moment voor Icesave bestaat werd aangetroffen in De Telegraaf van 31 augustus. In dit stuk wordt gemeld dat Icesave met het opgehaalde geld geen walvisjacht financiert. De Telegraaf redactie schrijft op: "Landsbanki speelt hier voorbeeldig op in met een indrukwekkend social responsibility beleid en een rigoureuze screening van investeringsaanvragen". Het artikel sluit af met: "Landsbanki garandeert dat uw spaargeld niet de walvisjacht boven water houdt". Het lijkt de tekst van een advertentie maar het is een artikel van een onafhankelijke redactie.

En dan barst de bubbel

In september verschijnen er berichten over andere partijen die hun rentetarieven naar boven hebben bijgesteld. In het FD spreekt men van berouwvolle banken die op de knieën gaan en wordt gesteld dat een onbekende en onbevleete partij wel vertrouwen kan winnen maar een beschadigde en bekende partij niet. De bank, zo schrijft het FD, plukt niet langer de burger, maar de burger plukt de bank. Op 27 juli meldt de directeur van de Vereniging Consument & Geldzaken in een interview in De Telegraaf dat Icesave onder de Nederlandse garantiestelling valt en adviseert: pakken die 5,25%.

Op 1 oktober gaat het echt mis in IJsland. S&P verlaagt de kredietwaardigheid van Glitnir dat een koersverlies van 71% om de oren krijgt. Het FD meldt dat IJsland verstrikt zit in een gebrekkige solvabiliteit. Een aantal andere kranten plaatsen nog steeds human interest verhalen over actieve burgers en de kredietcrisis en de vraag of moet worden gekozen voor IJsland of toch Turkije als de plek waar het spaargeld het best aan kan worden toevertrouwd.

Op 6 oktober gaat het IMF over tot miljardensteun aan IJsland. Er volgt wederom een verlaging van de kredietwaardigheid van de IJslandse banken. Het FD noemt het nu opmerkelijk dat beleggers een veilige haven zien in de IJslandse banken. Op 7 oktober barst de bubbel en kunnen 120.000 Nederlanders niet meer bij hun banktegoeden van in totaal 1,7 miljard euro. De Telegraaf meldt op 9

oktober dat wie het onderste uit de kan wil, het lid op de neus krijgt en schrijft dat de spaarders zijn gezwicht voor schreeuwerige advertenties voor een half procentje extra rente.

Conclusie

Bijna twee jaar geleden begon de woekerpolis affaire. Publicaties in De Telegraaf en uitzendingen van TROS Radar brachten grote verzekeringsmaatschappijen in de problemen. Inmiddels zijn met de meeste verzekeraars compensatieregelingen getroffen, anderen staan voor de rechter. Daarnaast is het toezicht verscherpt en de transparantie toegenomen. De consumenten kregen met hulp van de media het financieel establishment voor het eerst op de knieën.

De kranten bleken met de benadering van Icesave voor een vergelijkbaar frame te kiezen. Er werd een kleine dappere underdog benoemd, het establishment werd bepaald en er ontwikkelde zich een besef jarenlang te zijn benadeeld. Perfecte ingrediënten voor een rente-oorlog en een strijd met winnaars en verliezers. De consumenten konden met een enkele muisklik hun spaargeld bij de oude saaie banken weghalen en parkeren op een rekening bij de frisse nieuwkomer. Omdat de kranten zichzelf hadden opgesloten in dit underdog-frame werden de onheilspellende berichten over de toestand van het IJslandse financiële stelsel naar de achtergrond gedrongen terwijl ze juist als uitgangspunt hadden moeten dienen in de benadering van Icesave.

Objectieve kritiek beïnvloedt slechts gedeeltelijk de overwegingen van consumenten, soms werken ze zelfs contraproductief omdat ze worden gebruikt om de positie van de underdog te bevestigen zoals is gebeurd met de opmerkingen van Rabobank topman Heemskerk. De meeste consumenten zoeken echter naar een milde bevestiging. Het gaat te ver om in dit kader de media van alles de schuld te geven maar in de vraag naar de milde bevestiging is door de onderzochte kranten ruimschoots voldaan.